

‘નિયમસાર’. ૧૧૩ કળશ. કળશ છે. સાર સાર છે. સત્ય.

‘આત્મા નિજ પરમાનંદરૂપી...’ આત્માનો સ્વભાવ ત્રિકાળ નિજ પરમાનંદ (સ્વરૂપ છે). જેમ ગોળનું ગળપણ, સાકરની મીઠાશ (છે) એમ ભગવાનઆત્મા પોતાના નિજ પરમાનંદરૂપી ‘અદ્વિતીય અમૃતથી...’ આહાહા...! અદ્વિતીય અજોડ અમૃત, એનાથી ‘ગાઢ ભરેલા,...’ આહાહા...! વસ્તુ છે ને? વસ્તુ છે એ પોતાના અતીન્દ્રિય આનંદથી ગાઢ ભરેલા... આહાહા...! એકલું તત્ત્વ છે અહીં તો. એમ અદ્વિતીય, અજોડ એક આ ‘ગાઢ ભરેલા, સ્ફુરિત...’ પ્રગટ છે. અતીન્દ્રિય આનંદ અંદર પ્રગટ છે. શક્તિરૂપ, સ્વભાવરૂપ પ્રગટ છે. આહાહા...! એવો જે આત્મા એણે ‘સહજ-જ્ઞાન-સ્વરૂપ આત્માને...’ એવા સહજ જ્ઞાન, આનંદ અને જ્ઞાન બે ભેગા લીધા. સ્વભાવિક જે ત્રિકાળ જ્ઞાન છે, આત્માનો ત્રિકાળી સહજજ્ઞાન સ્વભાવ, જેવો સહજ આનંદથી ગાઢથી ભરેલો એમ સહજજ્ઞાનથી ભરેલો, પ્રગટ એવા આત્માને... આહાહા...!

‘નિર્ભર...’ ભરથી પણ નિર્ભર. ‘(-ભરચક)...’ ભરેલો. જ્ઞાન અને આનંદથી ગાઢ નિર્ભર ભરચક ભરેલો ભગવાન છે. આહાહા...! આ એનું ધ્રુવ સ્વરૂપ છે. એ સ્વતઃ અનાદિ પોતાનું સત્નું એ સત્ત્વ છે. સત્નું આ સત્ત્વ છે. આહાહા...! એવા ‘નિર્ભર (-ભરચક) આનંદ-ભક્તિપૂર્વક...’ આહાહા...! અતીન્દ્રિય આનંદનું ભજન. આહાહા...! અતીન્દ્રિય આનંદના ‘શમમય જળ વડે તેને સ્નાન કરાવો;...’ આહાહા...! ‘સ્નાન કરાવો;...’ છે ને? નિજ અતીન્દ્રિય આનંદ શમમય જળ. ભરચક ભરેલો ભગવાન, એમાં એકાગ્ર થઈને સ્નાન કરાવો. મલિનતાનો નાશ કરો. આહાહા...! અહીંયાં તો વ્યવહારરત્નત્રય પણ મળ છે. આહાહા...! એને ‘નિજ શમમય જળ વડે...’ સમતા, જ્ઞાન, આનંદ એવા ત્રણ લીધા. વીતરાગતા, અતીન્દ્રિય આનંદ અને અતીન્દ્રિય જ્ઞાનમય આત્મા, એને ‘શમમય જળ વડે સ્નાન કરાવો;...’ એટલે કે તેની સન્મુખ થઈને, વીતરાગભાવ વડે અશુદ્ધતાનો નાશ કરવા સ્નાન કરાવો. આ સ્નાન છે. સવારમાં ઉઠીને સ્નાન કરે. મેલ ચઢે છે, મેલ. આમ થાય. શેત્રુંજય નદીમાં નહાય તો મેલ ટળે, ગંગામાં જાય તો આ થાય. આહાહા...! આ તો આ ગંગા છે. ઓહો...! ટૂંકી ભાષા. એકદમ રહસ્ય ભર્યું છે.

નિમિત્ત અને વ્યવહારની તો વાત જ નહિ અહીં. એ વસ્તુમાં છે જ નહિ. વસ્તુમાં તો અતીન્દ્રિય આનંદ, સમજળ વીતરાગતા અને સમ્યક્ આનંદ, જ્ઞાન. આહાહા...! જ્ઞાન, આનંદ અને વીતરાગભાવ વડે સ્નાન કરાવો. સંસારની દશાનો નાશ કરો. આહાહા...! આવું

આકરું લાગે. આ કરું.. આ કરું... ક્રિયા કરવી. એ તો અક્રિયસ્વરૂપ છે. ખરેખર પરિણતિ નિર્મળ છે એ પણ એ વસ્તુમાં નથી. આહાહા...! એવો જે અક્રિય આનંદથી ભરેલો ભગવાન, અક્રિય જ્ઞાનથી ભરેલો સહજ સ્વભાવ, એને વીતરાગભાવ વડે કરીને એકાગ્ર કરો. એને સ્નાન કરાવો. આહાહા...! એનાથી સંસારનો મેલ ટળશે, બીજો કોઈ ઉપાય નથી. આહાહા...! નિમિત્તને તો દૂર કર્યું. એમાં તો નથી. પણ એની પર્યાયમાં જે વિકાર છે, એને પણ દ્રવ્યસ્વભાવમાં અતીન્દ્રિય આનંદ અને જ્ઞાન અને વીતરાગભાવથી તેને સ્નાન કરાવો. આહાહા...!

આવી વાત આકરી લાગે. પછી વ્યવહાર આમ છે... વ્યવહાર આમ છે... આહાહા...! વ્યવહાર સાધક છે. ‘જયસેનાચાર્ય’માં ઘણું આવે છે. એ જ્ઞાન કરાવ્યું છે. એથી ઓલા ‘વિદ્યાસાગરે’ લખ્યું છે, કે ‘જયસેનાચાર્ય’ છે એ પરંપરાના આચાર્ય છે અને ‘અમૃતચંદ્રાચાર્ય’ તો કાષ્ટાસંઘી છે, પરંપરાના નથી. અરે...! પ્રભુ! અર...ર...! આવી સૂઝ ક્યાંથી પડી પ્રભુ તને? આહાહા...! અમૃતનો સાગર ભગવાન ‘અમૃતચંદ્રાચાર્ય’ અમૃતના વહેણલા વાયા છે. આહાહા...! એને કાષ્ટાસંઘી કહેવો, પ્રભુ! પ્રભુ! સાંભળવા જેવું (નથી). એણે એમ લખ્યું છે. ‘જયસેનાચાર્ય’ પરંપરાના આચાર્ય છે. અને આ નવા કાષ્ટાસંઘી નવા પરંપરાના નથી. આહાહા...! પ્રભુ! પ્રભુ! ઓહો...! સાંભળીને રુદન આવી જાય એવું છે. આહા...! અરે...! આવી વાત? પ્રભુ! અમૃતથી ભરેલો ભગવાન, એને ‘અમૃતચંદ્રાચાર્ય’, આ ‘પદ્મપ્રભમલધારિદેવ’ છે. આહાહા...! બેએ ટીકા કરીને અમૃતના વહેણલા વાયા છે. આહાહા...! અનાદિ સનાતન તીર્થકરો, કેવળીઓ, મુનિઓ અને સમકિતીઓ જે... આહાહા...!

હવે ત્યાં સુધી એમ કહે છે, મહાવ્રત ધાર્યા વિના અનુભૂતિ આનંદ અને સમકિત હોય નહિ. અર...ર...! અરે...રે...! આવું? પ્રભુ! શું કરે છે તું આ? સમ્યગ્દષ્ટિ ચોથે ગુણસ્થાને ક્ષાયિકસમકિતી... આહાહા...! ‘શ્રેણિકરાજા’. હજારો રાજા સેવા કરતા. ક્ષાયિકસમકિતી. ‘ભરત’ ચક્રવર્તી કે જેને ૯૬ હજાર સ્ત્રીઓ, ૯૬ કરોડ પાયદળ. કોઈ નહિ. હું છું તે પૂર્ણ છું. આહાહા...! મારામાં પૂર્ણાનંદમાં પર્યાયની અવસ્થાની ગંધ નથી. રાગની તો ગંધ ક્યાંથી હોય? પ્રભુ! આહાહા...! એમ કહ્યું ને?

‘અદ્વિતીય અમૃતથી ગાઢ ભરેલા...’ અને ‘આનંદ-ભક્તિપૂર્વક...’ આહાહા...! વિકલ્પના દુઃખ ભક્તિપૂર્વકથી એ નહિ સમજાય, એમ કહે છે. આહાહા...! વિકલ્પ જે છે ચાહે તો દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રની ભક્તિનો રાગ (હોય), એ દુઃખથી નહિ જણાય. ‘આનંદ-ભક્તિપૂર્વક...’ આહાહા...! અતીન્દ્રિય આનંદનો સાગર પ્રભુ, એને અતીન્દ્રિય આનંદની પર્યાયની ભક્તિ. એ અતીન્દ્રિય આનંદમાં એકાગ્રતા એ ભક્તિ. આહાહા...! ભગવાનની ભક્તિ તો રાગ છે. આહાહા...! અતીન્દ્રિય આનંદના અમૃતથી ભરેલો, એને આનંદભક્તિપૂર્વક. આનંદભક્તિપૂર્વક, અતીન્દ્રિય આનંદની પરિણતિપૂર્વક. આહાહા...! આવું સ્વરૂપ છે. આહા...!

અતીન્દ્રિય અમૃતના જ્ઞાનથી તો ગાઢ ભરેલો. ધ્રુવ, વજ્રથી ભરેલો. આહાહા..! એવા ભગવાનઆત્માને રાગની ભક્તિ અને પરની ભક્તિથી નહિ પણ આનંદની ભક્તિથી... આહાહા..! અતીન્દ્રિય આનંદની પર્યાયથી તેને સ્નાન કરાવો. ‘યશપાલજી’! બીજાને આવી વાત આકરી લાગે. શું થાય? આહાહા..! પ્રભુ! એની મોટપની એને ખબર નથી. એ પામર નથી, એ પર્યાયની નિર્મળતાનો અંશ છે એટલો એવડો એ નથી. આહાહા..! એ ધ્રુવ અતીન્દ્રિય આનંદ અને જ્ઞાનથી ગાઢ ભરેલો, એને આનંદભક્તિથી સ્નાન કરાવ. આહાહા..! ભક્તિ શબ્દ કેમ લીધો? ભગવાનની ભક્તિ છે, એનાથી કાંઈ નિર્મળ સ્નાન નહિ થાય, એમ કહે છે. આહાહા..!

મુમુક્ષુ :- એ રાગ..

ઉત્તર :- એ રાગ છે. તેથી શબ્દ વાપર્યો છે. આનંદભક્તિ. ભગવાનની ભક્તિ એ રાગભક્તિ છે, પ્રભુ! આહાહા..! આવી વાતું. ભગવાન અતીન્દ્રિય અમૃતના સ્વભાવથી (ભરેલું) તત્ત્વ છે, વસ્તુ છે તો અનંત આનંદ અને અનંત જ્ઞાન અને વીતરાગતાના સ્વભાવથી ગાઢ-પૂર્ણ ભરેલો છે. એને પર્યાયમાં આનંદની ભક્તિથી સ્નાન કરાવ. આહાહા..! આખું તત્ત્વ ભગવાન પૂર્ણ છે, તેની સન્મુખ થઈને આનંદરૂપી ભક્તિથી એને સ્નાન કરાવ. આહાહા..! પાણીથી સ્નાન નહિ, તેલથી નહિ, બીજી બહારની કોઈપણ ઊંચી ચીજથી નહિ, અશુભરાગથી નહિ, શુભરાગથી નહિ. આહાહા..!

‘આનંદ-ભક્તિ...’ ગજબ શબ્દ વાપર્યો છે ને! ‘આનંદ-ભક્તિપૂર્વક...’ અતીન્દ્રિય આનંદના ઝરણા એમાંથી વહે. જ્ઞાયકસ્વરૂપ ભગવાન તું છો ને, પ્રભુ! તારામાં અનંત ગુણની પ્રભુતા ભરી છે ને, નાથ! પૂર્ણ અતીન્દ્રિય આનંદ ભર્યો છે ને! તો પર્યાયમાં આનંદની ભક્તિથી એને સ્નાન કરાવ. અહીં પર્યાયની વાત છે. આહાહા..! સાંભળવું કઠણ પડે. બાપુ! ભગવાન! આત્મા એટલે શું? ભાઈ! આહાહા..! આત્મા એટલે પરમાત્માના પૂર્ણ શક્તિના સ્વભાવનો સાગર ભગવાન. એને આનંદની ભક્તિથી સ્નાન કરાવ. રાગની ભક્તિ રહેવા દે. આહાહા..!

જુઓ! આ પંચમઆરાના મુનિરાજ. આ તો હજી હમણા ‘અમૃતચંદ્રાચાર્ય’ પછી થયા છે. ‘પદ્મપ્રભમલધારિદેવ’ આહાહા..! પંચમઆરાના સંત છે. એ શ્રોતાને એમ કહે છે. એને એમ નથી લાગતું કે આ શ્રોતા હીણા છે અને નાના સાધારણ છે. એને એવી વાત કેમ કરું? આહાહા..! ભગવાન! પંચમઆરો એને લાગુ નથી પડતો. એને હિણી, હિણી અવસ્થા પણ લાગુ પડતી નથી. એવી જે આનંદશક્તિથી ભરેલો ભગવાન, પરમજ્ઞાયકસ્વભાવ, પારિણામિકસ્વભાવ, સહજ સ્વભાવ, અકૃત્રિમ સ્વભાવ, અનાદિ સ્વભાવ, એવા આનંદભક્તિથી એને સ્નાન કરાવ. આહાહા..! છે?

‘આનંદ-ભક્તિપૂર્વક...’ એ શબ્દ વાપર્યો છે આ કારણે, કે રાગભક્તિ નહિ. તેમ આત્મા

ગુણી અને ગુણ છે તેવા ભેદના વિકલ્પની ભક્તિ એ પણ ભક્તિ નહિ. આહાહા...! ‘છોટાભાઈ’! આ મોટાભાઈની વાત છે. આહાહા...! અંદર ભગવાન મોટો પડ્યો (છે), પ્રભુ! આહાહા...! અરે...! તારી મોટપ તને બેસે નહિ, પ્રભુ! છતી ચીજ ન બેસે... આહાહા...! અને અછતી, નહિ ટકતી ચીજ ઉપર તને વિશ્વાસ? સંયોગ અને રાગાદિ જે અટકતી ચીજ છે, પ્રભુ! તને એનો વિશ્વાસ? અને તારું જે ગુણ અને અનંત ગુણનું ધામ ધ્રુવ, ગાઢ સ્વભાવથી ભરેલો એવો નિત્ય... આહાહા...! એનો તને ભરોસો નહિ, એનો તને વિશ્વાસ નહિ, એના તરફનું પોષણ નહિ, પોહાણ નહિ અને પોષણ નહિ. પોસાતું નથી તેથી તેનું પોષણ નથી. આહાહા...! અમૃતના ઝરણા વહાવ્યા છે. પંચમઆરે અમૃત વહેવડાવ્યા છે.

બધા ભગવાન છે ને, પ્રભુ! આઠ વર્ષના બાળકને પણ અહીં તો આ કહે છે. આહાહા...! કરોડ પૂર્વના આયુષ્યવાળો જીવ હોય, એ તો દેહની સ્થિતિ છે. આઠ વર્ષનું બાળક એ તો દેહની સ્થિતિ છે. રાગ હોય છે એ પણ ક્ષણિક સ્થિતિ છે. તારી સ્થિતિ તો અંદર ધ્રુવ નિત્યાનંદ ભગવાન અંદર પડ્યો છે ને આખો. આહાહા...! એવા પ્રભુને આનંદ ભક્તિપૂર્વક સ્નાન કરાવ.

‘આનંદ-ભક્તિપૂર્વક નિજ શમમય જળ વડે...’ જોયું? પાછું. નિજ એટલે પોતાનો વીતરાગભાવ, પોતાનો જે વીતરાગભાવ જળ, એ વડે સ્નાન કરાવો. ગજબ ભાષા છે. આહાહા...! એક કળશે તો ગજબ કર્યો છે ને. ભગવાન! તને ન ગોઠે એવી આ વાત નથી. પ્રભુ! તું પૂર્ણ છો ને તને કેમ ન ગોઠે? આહાહા...! પૂર્ણ ભરેલો છો ને, પ્રભુ! આહાહા...! આચાર્યો ભગવાન તરીકે તને સંબોધે. આહાહા...! તું પામરતામાં ખપી જા, એ તને શોભે નહિ, પ્રભુ! આહાહા...!

એવા ‘આનંદ-ભક્તિપૂર્વક...’ ભાષા કેમ એ લીધી છે? કે ભક્તિ તો છે. દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રની આદિ ભક્તિ છે, હોય છે. પણ એ કંઈ આત્માના મલિન જળનો નાશ થાય, વીતરાગ જળ વડે મેલનો નાશ થાય. એ રાગ વડે મલિનનો નાશ ન થાય. આહાહા...! એ અતીન્દ્રિય દરબાર છે, એમાં જા. અતીન્દ્રિય દરબાર અંદર ભર્યો છે. આહાહા...!

એવામાં ‘આનંદ-ભક્તિપૂર્વક...’ આહાહા...! ‘નિજ શમમય જળ વડે...’ પોતાનો જે વીતરાગભાવ છે, તે જળ વડે. આહાહા...! ગજબ કામ કર્યું છે ને? આ પંચમઆરાના સંત, એ પંચમઆરાના શ્રોતાને કહે છે. તું નાનો છો, આળસુ છો, આ કર તો થાય એમ (નથી કહેતા). ભગવાન! તું પ્રભુ મોટો છો ને? બાપુ! તને કેમ એનો વિશ્વાસ બેસતો નથી? આહાહા...! શરીર પ્રમાણે અને રાગના વેશના ભેખમાં ગરી ગયો તું. પણ પ્રભુ! રાગનો ભેખ જ તારો નથી. શરીર તો તારું છે જ નહિ. આહાહા...! દયા, દાનની ભક્તિનો રાગ એ પણ તારો ભેખ નથી. આહાહા...! ઓહોહો...!

‘સમયસાર’માં તો એમ કહ્યું, મોક્ષ પણ એક ભેખ છે. આહાહા...! પર્યાય છે. આહાહા...!

સંવર, નિર્જરા ને મોક્ષ એ ભેખ-દશા છે. એ આખું સ્વરૂપ નથી. આહાહા..! એમાં કહ્યું છે ને? મોક્ષનો વેશ પ્રવેશ થાય છે. એને જાણીને નીકળી જાય છે. સંવર-નિર્જરા પ્રવેશ કરે છે. આહાહા..! મોક્ષરૂપી પર્યાયનો ભેખ પણ તારું મૂળ સ્વરૂપ આખું નથી. એ પણ એક ભેખ-અવસ્થા છે. આહાહા..! એવો જે અવસ્થાથી પ્રભુ, જેને કેવળજ્ઞાન આદિ મોક્ષ પણ એક અવસ્થાનો ભેખ છે, એક સમયની પર્યાયનો ભેખ છે, વેશ છે. આહાહા..! તારું સ્વરૂપ તો પ્રભુ એ વેશથી પાર છે. પૂર્ણ... પૂર્ણ... પૂર્ણ... પૂર્ણ... પૂર્ણ.. પર્યાય તો નાશવાન છે. મોક્ષની પર્યાય પણ એક સમયે રહે અને બીજે સમયે એનો નાશ થાય છે. આ તો ભગવાન ધ્રુવ અંદર ભરેલો, વીતરાગસ્વભાવ અને આનંદથી ભરેલો. એને... આહાહા..! 'આનંદ-ભક્તિપૂર્વક...' વીતરાગ શમમય જળ. નિજ શમમય જળ. પોતાનો જે વીતરાગ સ્વભાવભાવ પર્યાય, એ 'વડે સ્નાન કરાવો;...' પ્રભુ! શું કહો છો તમે? આહાહા..! કોને સાંભળાવો છો આ? સમાજ સાધારણ છે, પંચમઆરો છે.

મુમુક્ષુ :- એ લાગુ પડતું નથી.

ઉત્તર :- એ લાગુ પડતું નથી, પ્રભુ! આહાહા..! આ બાળકો છે અને આ અજાણ્યા આવ્યા છે. કોઈ દિ' સાંભળ્યું નથી. પ્રભુ! એમ રહેવા દે. તું ભગવાન છો એ સાંભળ. આહાહા..!

આ શ્લોકમાં ઘણું ઘણું ભર્યું છે. 'આનંદ-ભક્તિપૂર્વક...' રાગ છે એ તો દુઃખ છે. તેથી 'આનંદ-ભક્તિપૂર્વક નિજ શમમય જળ...' એટલે વીતરાગભાવ. આહાહા..! 'આનંદ-ભક્તિપૂર્વક નિજ શમમય જળ વડે...' પોતાની વીતરાગી પર્યાય વડે 'સ્નાન કરાવો;...' આહાહા..!

હવે જરી કહે છે, 'બહુ લૌકિક આલાપજાળોથી શું પ્રયોજન છે...' લૌકિક વ્યવહારરત્નત્રયના વિકલ્પ આદિ તો લૌકિક છે. આહાહા..! બહારની દેહની ક્રિયા અને વાણી એ તો જડ છે, એની સાથે કાંઈ નહિ પણ તારામાં જે કાંઈ લૌકિક વ્યવહાર, દયા, દાનની ક્રિયા, વ્યવહારરત્નત્રયના (વિકલ્પ ઉઠે) એ લૌકિક જાળ છે, ભાઈ! એ લોકોત્તર સ્વરૂપ નથી. આહાહા..!

'બહુ લૌકિક આલાપજાળોથી...' વ્યવહારના કથન ખૂબ આવે એમાં રાજી-રાજી થઈ જાય. જુઓ વ્યવહાર.. જુઓ વ્યવહાર... વ્યવહાર સાધન છે, નિશ્ચય સાધ્ય છે. વ્યવહાર કારણ છે, નિશ્ચય કાર્ય છે. પ્રભુ! સાંભળ, ભાઈ! આહાહા..! એવા 'બહુ લૌકિક...' ઘણા પ્રકારના વીતરાગના શાસ્ત્રમાં પણ વ્યવહારની વાતું આવે, એ વ્યવહાર ને 'લૌકિક આલાપજાળોથી શું પ્રયોજન છે.' આહાહા..! હવે આ કહે છે કે મહાવ્રત ધારે એને અનુભૂતિ થાય. આહાહા..! પ્રભુ! પ્રભુ! શું કરે છે? ભાઈ!

મુમુક્ષુ :- ...

ઉત્તર :- છે ને. આમાં લખ્યું છે. આમાં ક્યાંક છે. ક્યાંક છે, હોં! વાંચ્યું હતું ખરું. ચિહ્ન કર્યું છે. ક્યાંક છે. રત્નત્રય અર્થાત્ મહાવ્રતના સ્વીકાર બિના જો આત્મધ્યાનકી ઇચ્છા કરતા હૈ વહ મૂર્ખ માના જાતા હૈ. અરરર...! મહાવ્રત વિના આત્માનું ધ્યાન કરવા જાય. અરે...! પ્રભુ! તું શું કહે છે? પ્રભુ! આહાહા...!

‘અષ્ટપાહુડ’માં તો ત્યાં સુધી કહ્યું છે કે, પ્રભુ! સમક્રિતનું ધ્યાન કર. ભાઈ! આવે છે ને? શ્લોક આવે છે. આહાહા...! હવે આવા લખાણ આવે સાધુના. પ્રભુ! પ્રભુ! શું કરે? ભાઈ! કહેતા શરમ આવે. તને આવું કહેવું અને આ વાત બહાર પાડવી એ પણ શરમ આવે એવી વાત છે. આહાહા...! ‘રત્નત્રય, મહાવ્રત કે સ્વીકાર બિના જો આત્મધ્યાન કી ઇચ્છા કરતા હૈ વહ મૂર્ખ માના જાતા હૈ.’ આહાહા...! વીતરાગ સ્વસંવેદન, વીતરાગ સમ્યગ્દર્શન, વીતરાગ ચારિત્ર, શુદ્ધ ઉપયોગ, સ્વરૂપ આચરણચારિત્ર. શુદ્ધ ઉપયોગ છે એ ચારિત્ર છે. નિશ્ચય-બિશ્ચય નહિ. આહાહા...! એવું ઘણું લખ્યું છે. આવા પુસ્તકો બહાર પાડે છે. પ્રભુ-પ્રભુ! જુવાન છે, નાની ઉંમર છે. શરીરમાં જુવાન.. બાહ્ય ક્રિયામાં મસ્ત છે એટલે આવી મસ્તી થઈ ગઈ છે, પ્રભુ! આહાહા...!

અહીં તો કહે છે, પ્રભુ! ‘બહુ લૌકિક આલાપજાળથી શું પ્રયોજન છે...’ સમ્યગ્દષ્ટિ પણ સ્વરૂપનું ધ્યાન કરે છે. ભલે વ્રત નથી. આહાહા...! સમ્યગ્દર્શનમાં પણ થતાં કાળે શુદ્ધઉપયોગમાં સમ્યગ્દર્શન થાય, પછી પણ કેટલેક કાળે કોઈને આઠ દિ’, મહિનો-બે મહિને શુદ્ધ ઉપયોગમાં આવે, જ્ઞાતા-જ્ઞાનને ભૂલી જાય, એવી દશા ચોથે ગુણસ્થાને પણ હોય છે. અરે...! પ્રભુ! એ મહાવ્રત ધારે એને આવી રીતે (થાય), મહાવ્રત રાગ છે એને ધારે એને આમ થાય. આહાહા...! અરે...રે...! શું કહ્યું?

‘બહુ લૌકિક...’ લૌકિક શબ્દે વ્યવહાર. ‘નિયમસાર’માં આવે છે નહિ? બહુ કથન વ્યવહારનું કર્યું છે. એક શ્લોક નથી? ‘નિયમસાર’માં એક આવે (છે), વ્યવહારના બહુ કથનથી શું છે? એ કાંઈ (નથી). લૌકિક આવે છે. આહાહા...! આ ‘નિયમસાર’ છે ને? ક્યાંક આવે છે. ક્યાં? આ બાજુ છે. બહુ કથનથી શું? ૧૩૨ પાને. ૧૩૨ પાને. ૧૨૧મો કળશ. ૧૨૧મો કળશ છે. કુદરતે હાથ આવ્યું. આપણે ૧૧૩મો કળશ ચાલે છે ને? તો ૧૨૧ કળશ. પાનું ૧૭૨. છે? ‘જે મોક્ષનું કાંઈક કથનમાત્ર (-કહેવામાત્ર) કારણ છે તેને પણ (અર્થાત્ વ્યવહાર-રત્નત્રયને પણ) ભવસાગરમાં ડૂબેલા જીવે પૂર્વે ભવભવમાં સાંભળ્યું છે...’ જોયું? છે? ભાઈ! ‘સુજાનમલજી’! હાથ આવ્યું કે નહિ? શું થયું? ૧૭૨ પાનું. ૧૨૧મો કળશ.

‘જે મોક્ષનું કાંઈક કથનમાત્ર (-કહેવામાત્ર) કારણ છે...’ આહાહા...! ‘તેને પણ (અર્થાત્ વ્યવહાર-રત્નત્રયને પણ) ભવસાગરમાં ડૂબેલા જીવે પૂર્વે ભવભવમાં સાંભળ્યું છે અને આચર્યું (-અમલમાં મૂક્યું) છે; પરંતુ અરેરે! ખેદ છે કે જે સર્વદા એક જ્ઞાન છે તેને (અર્થાત્ જે સદા એક જ્ઞાનસ્વરૂપ જ છે એવા પરમાત્મતત્ત્વને) જીવે સાંભળ્યું-આચર્યું નથી, નથી.’ છે?

આહાહા...! એકલા અમૃત મૂક્યા છે. આ તો લૌકિક કીધું ને? એ અહીં લૌકિક છે. એવા વ્યવહાર અનંતવાર સાંભળ્યા. દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રની શ્રદ્ધા, પંચમહાવ્રત એવા વ્યવહારરત્નત્રય તો અનંતવાર સાંભળ્યા અને અનંતવાર આચર્યા. આહાહા...! એથી શું? માણસને બહુ આકરું લાગે. શરૂઆત જ અહીંથી થાય છે.

પૂર્ણાનંદનો નાથ, આનંદ અને જ્ઞાન અને વીતરાગસ્વભાવથી પરિપૂર્ણ ભરેલું તત્ત્વ, અનાદિઅનંત, એને આનંદની ભક્તિપૂર્વક તેનું સ્નાન કર. આહાહા...! લૌકિક જાળ રહેવા દે. એ વ્યવહારરત્નત્રય લૌકિક જાળ છે. ભવભવમાં કર્યું. આવી ગયું ને? ભવભવમાં. આહાહા...! એ શેમાંથી કાઢ્યું? ‘બહુ લૌકિક આલાપજાળોથી શું પ્રયોજન છે...’ એ બધું લૌકિક છે, લોકોત્તર નહિ. વ્યવહારરત્નત્રય છે એ લૌકિક છે. આહાહા...! કેમ કે ભવભવમાં અનંતવાર કર્યું છે. આવ્યું ને? ભવભવમાં અનંતવાર. આહાહા...!

મુમુક્ષુ :- જગપંથ કલ્પો છે.

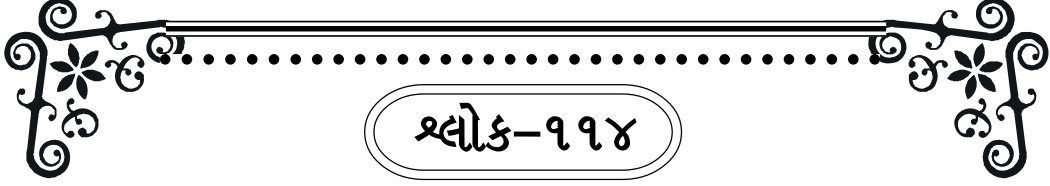
ઉત્તર :- એ જગપંથ છે, લૌકિક કહો કે જગપંથ કહો, વ્યવહાર કહો, વ્યવહારજાળ કહો, એ દુઃખનો ભાવ કહો, રાગની જાળ કહો. આહાહા...! અરે...રે...! આવી વાતું. નવા સાંભળનારને તો એવું લાગે કે આવું ક્યાંથી (કાઢ્યું)? આ તો બધું આવું. ભગવાન! આ તો અનાદિની વાત આમ જ છે, પ્રભુ!

ત્રણલોકનો નાથ, ભગવાન બિરાજે છે ત્યાં આ વાત થઈ રહી છે. આ વાત ત્યાંથી આવી છે. ત્યારે ઓલા ના પાડે છે કે ‘કુંદકુંદાચાર્ય’ મહાવિદેહમાં ગયા એ વાત સાચી નથી. અર...રે...! હવે શાસ્ત્રપાઠ (છે). ‘સમયસાર’ના, ‘પંચાસ્તિકાય’ના ‘જયસેનાચાર્ય’ની ટીકાનો પાઠ. ‘દર્શનસાર’માં પાઠ, ‘અષ્ટપાહુડ’માં પાઠ (છે). ‘દર્શનસાર’ના પાઠમાં તો ત્યાં સુધી કહ્યું અરે...રે...! પરમાત્મા! ‘કુંદકુંદાચાર્ય’ મહાવિદેહમાં જઈને જો આ વાત ન લાવ્યા હોત તો અમે મુનિપણું કેમ પામત? આહાહા...! હવે એને આ ના પાડે છે. શું થાય? પ્રભુ! કોણ રોકે એવું છે. જીભ ચાલે એમાં... આહાહા...! આ જીભનો લવો વળે એને કોણ અટકાવે? આહાહા...!

અહીં તો આચાર્ય મુનિરાજ ‘પદ્મપ્રભમલધારિદેવ’ મુનિ છે, એ કહે છે, કે ‘બહુ લૌકિક...’ વ્યવહારની વાતું શાસ્ત્રમાં પણ આવે. ‘સમયસાર’ની ૧૧મી ગાથામાં આવે છે ને? ભાઈ! હસ્તાવલંબ જાણીને આવે છે ઘણું પણ એનું ફળ તો સંસાર છે. ‘સમયસાર’ની ૧૧મી ગાથા. ભગવાને કહેલો વ્યવહાર પંચમહાવ્રત, સમિતિ, ગુપ્તિ, આ ને તે એ પણ વ્યવહાર છે, રાગ છે એનું ફળ સંસાર છે. એ મહાવ્રત આદિ બધું સંસાર છે. ત્યારે આ કહે છે કે મહાવ્રત વિના આત્મધ્યાન થાય નહિ. અર...રે...! પ્રભુ! પ્રભુ! શું કરે છે તું? આજ સવારમાં બે પુસ્તક આપ્યા ‘ખીમચંદભાઈ’એ. થોડું વાંચ્યું જરી. ઝીણા અક્ષર છે ને? આંખમાં જરી કચાશ છે. બહુ ઝીણા અક્ષર ઉકલતા નથી. આંખો બળે છે. આંખ ઉપર કાંઈક ફેર છે.

આહાહા...!

અહીં તો કહે છે, ‘બહુ...’ ઘણું... ઘણું... ઘણું... ઘણું કહેવું, લૌકિક જાળ, એવા ‘આલાપજાળોથી શું પ્રયોજન છે (અર્થાત્ બીજા અનેક લૌકિક કથનસમૂહોથી શું કાર્ય સરે એમ છે) ?’ એનાથી તારું કાર્ય શું સરે એવું છે? એ વ્યવહારની ક્રિયાકાંડના લૌકિકથી તારું કાર્ય શું સરે એવું છે? એમ કહે છે. એક શ્લોક (પૂરો) થયો.

શ્લોક-૧૧૪

(સ્રગ્ધરા)

મુક્ત્વાનાચારમુચ્ચૈર્જનનમૃતકરં સર્વદોષપ્રસંગં
સ્થિત્વાત્મન્યાત્મનાત્મા નિરુપમસહજાનંદદ્ગજ્ઞપ્તિશક્તૌ ।
બાહ્યાચારપ્રમુક્તઃ શમજલનિધિવાર્બિન્દુસંદોહપૂતઃ
સોઽયં પુણ્યઃ પુરાણઃ ક્ષપિતમલકલિર્ભાતિ લોકોદ્ધસાક્ષી ॥૧૧૪॥

[શ્લોકાર્થ :-] જે આત્મા જન્મ-મરણને કરનારા સર્વ દોષોના પ્રસંગવાળા અનાચારને અત્યંત છોડીને, નિરુપમ સહજ આનંદ-દર્શન-જ્ઞાન-વીર્યવાળા આત્મામાં આત્માથી સ્થિત થઈને, બાહ્ય આચારથી મુક્ત થયો થકો, શમરૂપી સમુદ્રના જળબિંદુઓના સમૂહથી પવિત્ર થાય છે, તે આ પવિત્ર પુરાણ (-સનાતન) આત્મા મળરૂપી કલેશનો ક્ષય કરીને લોકનો ઉત્કૃષ્ટ સાક્ષી થાય છે. ૧૧૪.

શ્લોક-૧૧૪ ઉપર પ્રવચન

૧૧૪.

મુક્ત્વાનાચારમુચ્ચૈર્જનનમૃતકરં સર્વદોષપ્રસંગં
સ્થિત્વાત્મન્યાત્મનાત્મા નિરુપમસહજાનંદદ્ગજ્ઞપ્તિશક્તૌ ।
બાહ્યાચારપ્રમુક્તઃ શમજલનિધિવાર્બિન્દુસંદોહપૂતઃ
સોઽયં પુણ્યઃ પુરાણઃ ક્ષપિતમલકલિર્ભાતિ લોકોદ્ધસાક્ષી ॥૧૧૪॥

શ્લોકાર્થ :- ‘જે આત્મા...’ ભાઈ! આ કાંઈ વાર્તા નથી, નાથ! ત્રણલોકના નાથ વીતરાગ,

૨ પ્રસંગ = સંગ; સહવાસ; સંબંધ; જોડાણ.

એની સભા, એમાં ઇન્દ્રો બેઠા હોય, ચાર જ્ઞાનના ધણી ગણધર બેઠા હોય, એ વાતું બાપુ કેવી હોય? આહાહા...! આ તિર્યંચ સભામાં હજારો સિંહ અને હજારો વાઘ અને હજારો નાગ બેઠા હોય. આહાહા...! મનુષ્ય સભામાં ઇન્દ્રો, ગણધરો... આહાહા...! એની સભામાં ભગવાનની વાણી ઝું ધ્વનિ છૂટે. ‘ઝુંધ્વનિ સુનિ અર્થ ગણધર વિચારે, રચી આગમ ઉપદેશ ભવિક જીવ સંશય નિવારે.’ આહાહા...! એ ભગવાનની વાણી કેવી હોય? ભાઈ! સમજાય છે કાંઈ?

અનંત અનંતકાળમાં એક સેકન્ડ પણ સમજાણું નથી. અગિયાર અંગ ભણ્યો, પંચમહાવ્રત અનંતવાર પાળ્યા. ચામડા ઉતરડીને ખાર છાંટે તોપણ ક્રોધ ન કરે તેવી ક્ષમા પણ પરલક્ષી કરી, પણ એક ક્ષણ આત્મા આનંદનો નાથ સાગર છે, તેની નજરું ન કરી એણે. તેનો એને વિશ્વાસ ન આવ્યો. હું આવો? આહાહા...! એક બીડી વિના ચાલે નહિ. એક ટંકમાં રોટલી (મળે), જ્યાં બે ટંકનું એક ટંક થઈ જાય તો ઠીક ન પડે. ત્યાં એને આવો આત્મા, અનાહારી આત્મા... આહાહા...! આહાર વિનાનો ટકતો આત્મા, રાગ વિનાનો ટકતો આત્મા, લૌકિક વ્યવહારરત્નત્રયથી રહિત ટકતો આત્મા (એ કેમ બેસે?) આહાહા...!

‘જે આત્મા જન્મ-મરણને કરનારા, સર્વ દોષોના પ્રસંગવાળા...’ દોષનો સંગ. શુભ અને અશુભરાગ, એનો સંગ, એનો પ્રસંગ... આહાહા...! એનો સંબંધ, એનો સહવાસ, એનું જોડાણ. ભગવાન અમૃતનો સાગર, એને રાગરૂપી દુઃખની સાથે જોડાણ. આહાહા...! અમૃતનો સાગર પૂર્ણસ્વરૂપ ભરેલો, નિર્ભર-ભરથી પણ નિર્ભર. ગાડાના ભારને ભર કહે છે ને? આખું ગાડુ ભરે એને ભર કહે. આ તો નિર્ભર. એથી પણ નિ-ઉપસર્ગ કરીને (નિર્ભર કહ્યું છે). આહાહા...! ભરચક ભગવાન અંદર આનંદ અને શાંતિથી ભરેલો પૂર્ણ. એવા ‘આત્માને જન્મ-મરણને કરનારા, સર્વ દોષોના પ્રસંગવાળા અનાચારને અત્યંત છોડીને,...’ આહાહા...! એ બધા અનાચાર છે. શુભરાગાદિ ક્રિયા પણ અનાચાર છે. આહાહા...!

‘જે આત્મા જન્મ-મરણને કરનારા, સર્વ દોષોના પ્રસંગવાળા...’ સહવાસવાળો એવો જે અનાચાર છે (તેને) ‘અત્યંત છોડીને,...’ આહાહા...! એ રાગના પરિણામને અત્યંત છોડીને. આહાહા...! વીતરાગ સ્વભાવી ભગવાનને અત્યંત પ્રેમ અને ભક્તિથી અંદર જો. આનંદ અને શાંતિની ભક્તિથી એને જો. આહાહા...! એવા ‘જન્મ-મરણને કરનારા, સર્વ દોષો...’ આમાં સર્વ દોષો લીધા ને? રાગનો કણમાત્ર પણ ગુણ-ગુણીનો ભેદનો વિકલ્પ પણ દોષ છે. આહાહા...! ભગવાનઆત્માના સ્વરૂપમાં એ નથી. આહાહા...! કહો, ‘યશપાલજી’! આ લોકો એકાંત કહે ને પછી ‘સોનગઢ’નું! ન કહે? એકાંત છે, નિશ્ચયાભાસ છે, મિથ્યાત્વ છે. પ્રભુ! તને કહેવાનો હક છે, બાપા! આહાહા...! તારી દશામાં તું કહે. તને પ્રભુને શોભે નહિ. આહાહા...!

અહીં તો કહે છે. ‘સર્વ દોષોના પ્રસંગવાળા...’ સહવાસ. એનો સહવાસ, એનો સંગ

જ છોડ. એ શુભરાગનો સંગ છોડ. આહાહા..! શુભરાગનો સહવાસ, સંબંધ છોડ.

મુમુક્ષુ :- વરસાદ ગાજ્યો.

ઉત્તર :- ગાજ્યો ને? ગાજ્યો. આહાહા..!

‘જે આત્મા જન્મ-મરણને કરનારા,...’ એટલે ભવને કરનારા. ‘સર્વ દોષોના...’ શુભ અને અશુભભાવ એ સંસાર છે, એ દોષ છે. આહાહા..! એના પ્રસંગને-સહવાસને છોડી દઈ. આહાહા..! એનો સંગ, સંબંધ અને સહવાસ છોડી દઈ, એનું જોડાણ છોડી દઈ. આહાહા..! ત્રિલોકનો નાથ આનંદનો સાગર, તેમાં જોડાણ કરીને રાગનું જોડાણ છોડી દે. આહાહા..! ‘પ્રસંગવાળા અનાચારને અત્યંત છોડીને,...’ પાછું એકલું છોડીને એમ નહિ. આહાહા..! ભગવાન પૂર્ણાનંદનો નાથ પ્રભુ અંદર છે ને? આહાહા..! અતીન્દ્રિય અમૃતના સાગરના સ્વાદથી ભરેલો પ્રભુ પૂર્ણ છે ને. આહાહા..! એનો આશ્રય લઈને આ રાગનો સંગ છોડી દે. અસંગ ચીજનો સંગ કર અને સંગ જે રાગ છે તેને છોડી દે. આહાહા..!

‘નિરુપમ સહજ આનંદ-દર્શન-જ્ઞાન-વીર્યવાળા આત્મામાં...’ હવે છોડીને પણ જાવું ક્યાં? કે ‘નિરુપમ...’ જેની ઉપમા કોઈ નથી. આહાહા..! એવું ‘સહજ આનંદ...’ ભગવાન સહજાત્મ આનંદ, જેને કોઈ ઉપમા નથી. ઉપમા શું હોય? ઇન્દ્રના સુખોથી આત્માનું સુખ અનંતગણુ. એમ છે? ઇન્દ્રનું સુખ તો ઝેર છે. આહાહા..! એને આત્માના સુખની સાથે મેળવે કે અનંતગણુ સુખ છે, એ વાત છે જ નહિ. આહાહા..! સંસારી જે સુખ-કલ્પના છે એ તો ઝેર છે. આહાહા..!

એથી કહે છે, ‘નિરુપમ...’ જેને કોઈ ઉપમા નથી. એની ઉપમા એને. એવો સ્વભાવિક આનંદ, સ્વભાવિક દર્શન, સ્વભાવિક જ્ઞાન, સ્વભાવિક વીર્યવાળો આત્મા (છે). આવો આત્મા છે કહે છે. આહાહા..! એ રાગવાળો, વિકલ્પવાળો આત્મા નથી. આહાહા..! ‘નિરુપમ સહજ આનંદ-દર્શન-જ્ઞાન-વીર્યવાળા આત્મામાં આત્માથી...’ આત્મામાં આત્માથી. આત્મામાં રાગથી નહિ પણ આત્માથી, એના સ્વભાવથી. આહાહા..! ‘આત્મામાં આત્માથી...’ લ્યો, ‘થી’ લીધું. વ્યવહારથી, નિમિત્તથી એમ ન લીધું. આહાહા..! એવા ‘આત્માથી સ્થિત થઈને,...’ આત્મામાં આત્માથી એટલે વીતરાગ પર્યાયથી. આહાહા..! વીતરાગમૂર્તિ પ્રભુ અતીન્દ્રિય આનંદનો સાગર, એને અતીન્દ્રિય આનંદ અને વીતરાગી પર્યાયથી... આહાહા..! ‘સ્થિત થઈને,...’ એમાં સ્થિત થઈને. અતીન્દ્રિય આનંદ અને અતીન્દ્રિય વીતરાગ સ્વભાવમાં સ્થિત થઈને. આહાહા..! આને છોડીને અને આમાં સ્થિત થઈને. અનાચાર, રાગાદિને છોડીને અત્યંત છોડીને. અને સહજ આત્મામાં સ્થિત થઈને.

‘બાહ્ય આચારથી મુક્ત થયો થકો,...’ આહાહા..! બાહ્ય આચાર જેટલો વિકલ્પનો છે, એનાથી ‘મુક્ત થયો થકો,...’ ઓહોહો..! ‘શમરૂપી સમુદ્રના જલબિંદુઓના સમૂહથી પવિત્ર થાય છે,..’ પર્યાય લેવી છે ને? સમતારૂપી સમુદ્રના વીતરાગરૂપી પર્યાયમાં ‘શમરૂપી સમુદ્રના

‘જલબિંદુઓ...’ નિર્મળ પર્યાય વીતરાગી, એના ‘સમૂહથી...’ આત્મા ‘પવિત્ર થાય છે,...’ આહાહા...! પોતાના સ્વભાવથી જ આત્મા પવિત્ર થાય છે. અલિંગગ્રહણમાં આવે છે ને? છહો બોલ. પોતાના સ્વભાવથી જણાય એવો પ્રત્યક્ષ જ્ઞાતા છે. રાગથી, નિમિત્તથી, વ્યવહારથી જણાય એવું સ્વરૂપ નથી. આહાહા...!

‘બાહ્ય આચારથી મુક્ત થયો થકો,...’ આહાહા...! એ ઓલામાં કહ્યું છે ને? ‘સમયસાર’માં. દ્રવ્યલિંગને છોડીને. પછી અર્થ કર્યો છે કે દ્રવ્યલિંગને છોડીને એટલે કે વ્રતને છોડીને, અવ્રતમાં જવું એમ નથી. એ વ્રતાદિને છોડીને અંદરમાં જાવું, એમ કહેવું છે. તું જાણે વ્રત છોડીને અવ્રતમાં જાવું એમ નથી. આહાહા...!

‘શમરૂપી સમુદ્રના જલબિંદુઓના સમૂહથી પવિત્ર થાય છે,...’ તેનાથી પ્રભુ પર્યાયમાં પવિત્ર થાય છે. પર્યાયમાં સમતારૂપી જળથી આત્મા પવિત્ર થાય છે. એ રાગના ભાવથી આત્મા પવિત્ર થતો નથી. આહાહા...! ચાહે તો તીર્થંકરગોત્રનો ભાવ હોય પણ એ ભાવથી આત્મા પવિત્ર થતો નથી. આહાહા...! કેમ કે એ રાગ છે.

અહીં કહે છે, કે ‘શમરૂપી સમુદ્રના જલબિંદુઓ...’ આ ભગવાન તો સમતાનો આખો દરિયો છે. સમતાનો દરિયો-સમુદ્ર છે પણ એમાંથી પર્યાયમાં ‘જલબિંદુઓના સમૂહથી...’ શુદ્ધ પરિણતિને પ્રગટ કરીને. આહાહા...! રાગાદિને છોડીને તેનાથી ‘પવિત્ર થાય છે,...’ બાહ્ય કોઈ વ્યવહાર ક્રિયાકાંડથી આત્મા, વ્યવહારરત્નત્રયથી આત્મા પવિત્ર થતો નથી. આહાહા...! હવે એ બધાને કહે વ્યવહાર સાધન અને નિશ્ચય સાધ્ય, વ્યવહાર સાધન અને નિશ્ચય સાધ્ય. ‘જયસેનાચાર્ય’ની ટીકામાં આવે એ બધે નાખે. એ તો જ્ઞાન કરાવે છે. જેણે પરથી તિન્ન કર્યો અને સાધન નિશ્ચય થયું, ત્યારે આ વ્યવહારને વ્યવહારનો આરોપ આપીને વ્યવહાર સાધન કહ્યું. નિમિત્તનું જ્ઞાન કરાવ્યું. પણ બહુ આકરી વાત છે, ભાઈ! આહાહા...! ‘શમરૂપી સમુદ્રના...’ એ પોતે ભગવાન, એના ‘જલબિંદુઓના સમૂહથી...’ એની પર્યાયમાં વીતરાગભાવથી. ભવનો નાશ કરીને કેવળજ્ઞાન અને કેવળદર્શન ‘ઉત્કૃષ્ટ સાક્ષી થાય છે.’ કેવળી થાય છે. વિશેષ કહેશે...

(શ્રીતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)